

13 maart 2013

Toespraak Martin van Pernis, voorzitter commissie Adviespunt Klokkenluiders, bij de presentatie van het jaarverslag 2012 van het Adviespunt Klokkenluiders.

Geachte dames en heren,

Op 1 oktober vorig jaar werd het Adviespunt Klokkenluiders geopend, op initiatief van de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daar zijn wij hen erkentelijk voor. Aan de oprichting ging een periode van gedegen voorbereiding vooraf waarin veel werk is verzet, zoals het samenstellen van de commissie, het aantrekken van de medewerkers, het inrichten van de organisatie en het contact leggen met vele instanties in ons land waar klokkenluidersmeldingen worden behandeld.

Vandaag presenteren wij ons jaarverslag over de eerste drie maanden van ons bestaan, van 1 oktober tot 31 december 2012. De periode van drie maanden is te kort om vergaande conclusies aan de cijfers te verbinden. Bovendien waren op 31 december 2012 nog niet alle zaken afgerond. Toch geeft deze periode een aardig beeld van de klokkenluiders en hun zaken. Ik vertel daar straks uitgebreider over.

In het contact met degenen die ons benaderden, hebben wij gemerkt dat klokkenluiden veelal een moeizaam proces is. Er is soms angst, bezorgdheid en frustratie. Ook weten de klokkenluiders niet wat de juiste manier is om de klok te luiden, want welke stappen kunnen zij zetten en waar kunnen zij een vermeende misstand melden?

In ons korte bestaan is duidelijk geworden dat wij nadrukkelijk voorzien in een behoefte: klokkenluiders willen ondersteuning en advies van iemand met wie ze in vertrouwen kunnen praten. Wij kunnen dit geven: met een gemotiveerd team van specialisten bieden wij de klokkenluiders binnen de overheid en het bedrijfsleven de helpende hand in het op effectieve wijze aankaarten van de door hen geconstateerde misstand. Hun eerste reacties op onze dienstverlening geven een positief beeld.

Ons streven is dat klokkenluiders ons in toenemende mate in een vroeg stadium om advies vragen, zodat wij hen zo goed mogelijk kunnen begeleiden en de misstand wordt opgelost, want dat is natuurlijk het doel.

En dan nu enkele cijfers. In de eerste drie maanden namen 105 personen contact op. Daarvan vroegen 73 personen, dat is bijna 70 procent, om een inhoudelijk advies over hun situatie. De overige 30 procent had een eenvoudig verzoek om informatie, zocht een luisterend oor voor wat zij hebben meegemaakt of zocht een podium om samen richting de media op te trekken om bepaalde maatschappelijke kwesties onder de aandacht te brengen. Ook werden wij benaderd door 7 werkgevers die informatie wilden over het opstellen van een klokkenluidersregeling.

Van de 105 personen benaderde 34 procent ons over een organisatie in de private sector, 45 procent over een organisatie in de publieke sector en 17 procent over een organisatie in de semipublieke sector.

Niet alle verzoeken om advies kwalificeren als 'klokkenluiderszaak'. Hiervoor moet er namelijk een op redelijke gronden gebaseerd vermoeden van een misstand zijn, die raakt aan het maatschappelijk belang en waarvan de klokkenluider kennis heeft door zijn werk. Van de 73 verzoeken om advies waren op 31 december 14 zaken gekwalificeerd als klokkenluiderszaak – dat is 19 procent. In 14

andere zaken was het op dat moment (nog) niet mogelijk om vast te stellen of het om klokkenluiderszaken ging, omdat het recent binnen gekomen zaken betrof of omdat de cliënt zijn adviesverzoek on hold had gezet.

Klokkenluiders, wat zijn dat nu voor mensen? De 14 klokkenluiders die het Adviespunt Klokkenluiders in 2012 bijstond, zijn voornamelijk tussen de 40 en 60 jaar oud en werkzaam in functies op HBO-niveau en hoger. Zij komen ongeveer even vaak uit de private, de publieke als semipublieke sector. Zij zijn overwegend werknemer van de organisatie waar zij een misstand vermoeden. De misstanden die zij aan de kaak willen stellen, vallen vooral in de categorieën 'fraude, verduistering of diefstal' en 'gevaar voor de gezondheid, de veiligheid of het milieu'. Op het moment dat zij contact met ons opnamen, hadden 12 van de 14 klokkenluiders de misstand reeds binnen of buiten de organisatie gemeld. 10 van hen geven aan daar negatieve gevolgen van te hebben ondervonden.

De meeste klokkenluiderszaken waren op 31 december nog in behandeling en deze lopen daarom door in 2013. De uiteindelijke dienstverlening in deze zaken kunnen wij daarom op dit moment nog niet precies weergeven. Wat ik wel kan aangeven is dat een aantal klokkenluiders uit 2012 zich nu, half maart, op een cruciaal punt bevinden: zij staan op het punt om een officiële melding te doen bij een meldinstantie. Wij helpen ze daarbij.

De personen die wij niet kwalificeren als klokkenluider, ondervinden in onze optiek vaak wel 'leed' door de situatie waarin zij verkeren. Wij proberen deze personen zo goed mogelijk te helpen door naar hen te luisteren en waar mogelijk te verwijzen naar andere instanties. Ook zetten wij in de gecompliceerdere verzoeken om advies de feiten en omstandigheden van een zaak schriftelijk op een rij. Dit kan cliënten helpen om een reëel beeld van hun situatie te krijgen of om andere instanties een duidelijk beeld van de zaak te geven. Onze advisering aan deze personen lijkt dus in bepaalde mate op de advisering in de klokkenluiderszaken. Kort en goed, besteden wij aan alle verzoeken om advies de benodigde tijd en aandacht.

De eerste maanden van 2013 zijn inmiddels achter de rug. Wij merken dat het aantal nieuwe zaken ten opzichte van 2012 op vrijwel hetzelfde niveau door loopt. Per maand nemen ongeveer 35 nieuwe personen contact met ons op. Hiervan zijn er per maand gemiddeld 22 – dat is 62 procent – verzoeken om inhoudelijk advies. Hiervan kwalificeerden wij tot nu in totaal, dus over de eerste twee maanden, 7 zaken als klokkenluiderszaak – dat is 16 procent. Overigens hebben wij in 11 gevallen van 2013 nog niet kunnen vaststellen of er sprake is van een klokkenluiderszaak, hier zijn wij ons nog aan in het verdiepen.

Er zit in Nederland beweging in het thema klokkenluiden. De aandacht voor klokkenluiders in de politiek en daarmee in de media is in 2012 gestegen en zal naar onze verwachting in 2013 verder toenemen. Hopelijk vertaalt zich dit ook in toenemende aandacht en ruimte voor klokkenluiders in organisaties.

Ik wil dan nu graag ons jaarverslag aanbieden aan minister Plasterk. Ik dank u hartelijk dat u onze bevindingen in ontvangst wilt nemen en geef het woord hierbij aan u.